

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Advies over de herziening van de grondwet inzake het recht op water

- **Gevraagd door de Commissie Institutionele Aangelegenheden van de Senaat, in een brief van mevrouw Anne-Marie Lizin van 12 januari 2006,**
- **voorbereid door het Bureau,**
- **goedgekeurd door de algemene vergadering op 24 februari 2006 (zie bijlage),**
- **de originele taal van dit advies is het Nederlands.**

1. Situering

- [1] De Commissie Institutionele Aangelegenheden van de Senaat, heeft via haar voorzitter, mevrouw Anne-Marie Lizin, de raad een adviesvraag gesteld over een voorstel¹ tot herziening van artikel 23 van de Grondwet om het aan te vullen met het recht op water (adviesvraag gesteld in een brief van 12 januari 2006).
- [2] De preconstituante² verklaarde op 10 april 2003 dat er “reden is tot herziening (...) van artikel 23 van de Grondwet, om een lid toe te voegen betreffende het recht van de burger op een universele dienstverlening inzake post, communicatie en mobiliteit.”³ Het voorstel van de heer Mahoux sluit aan bij dit voorstel van de preconstituante tot wijziging van artikel 23.
- [3] Het voorstel van de heer Mahoux wijzigt het artikel 23 met de woorden in vet en onderlijnd weergegeven.

“Art. 23. Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid:

- 1. Het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;*
- 2. Het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand,*
- 3. Het recht op een behoorlijke huisvesting,*
- 4. Het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu,*
- 5. Het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing,*
- 6. Het recht op water.**”*

---

¹ Voorstel van de heer Philippe Mahoux, stuk Senaat nr. 3-480/1.

² De federale wetgevende macht die heeft verklaard dat er redenen zijn tot herziening van zodanige grondwettelijke bepaling als zij aanwijst.

³ Verklaring van de wetgevende macht, zie *Belgisch Staatsblad*, nr. 128, tweede uitgave, 10 april 2003:

2. Inhoud van het advies

- [4] De FRDO waardeert dat de Senaat aandacht besteed aan het recht op water. De raad wijst er op dat het recht op drinkbaar water tot de prioritaire acties van de Verenigde Naties behoort (Millenniumverklaring⁴). De raad heeft zich reeds in verschillende adviezen⁵ in mondiaal perspectief uitgesproken voor de toegang tot drinkbaar water.
- [5] Sommige leden⁶ van de raad vinden het belangrijk dat het recht op water wordt erkend als een fundamenteel mensenrecht en zijn er het bijgevolg mee eens dat dit recht in de Belgische grondwet wordt ingeschreven in artikel 23 dat de economische, sociale en culturele rechten betreft.

Die leden wensen dat het recht op water expliciet zou worden vermeld in de opsomming in artikel 23 van de grondwet. Het recht op water is daarin immers nog niet expliciet opgenomen. Ook in het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten is het recht op water niet opgenomen. Dit heeft in het verleden al tot onduidelijkheid geleid. Het VN-comité voor ESC-rechten heeft daarom een *General Comment*⁷ geschreven over het recht op water, om aan te tonen dat het recht op water impliciet opgenomen is in het recht op een behoorlijke levensstandaard. Het was de eerste keer dat het comité zo'n General Comment schreef over een recht dat niet expliciet is opgenomen in het verdrag. Het Comité heeft daar veel lof voor gekregen, maar ook veel kritiek. Het Comité kreeg met name het verwijt dat het te ver ging in zijn lezing van de basisrechten in het ESC-verdrag.

Vanuit die ervaring pleiten een aantal leden ervoor om zo min mogelijk onduidelijkheid te laten bestaan over recht op water als grondrecht. Deze leden achten het bijgevolg aangewezen de grondwetsherziening aan te grijpen om ook het recht op water in de grondwet in te schrijven. Gezien het toenemend belang van water voor iedereen, is het noodzakelijk om het niet alleen impliciet, maar ook expliciet te erkennen als grondrecht voor iedereen.

- [6] Andere leden⁸ stellen zich ernstige vragen ten aanzien van de opportuniteit van de opname van het recht op wat in de Belgische grondwet.

---

⁴ In de Millenniumverklaring (Verenigde Naties, september 2000) staan acht hoofddoelen die in 2015 gerealiseerd moeten zijn; de acht millenniumdoelen.

⁵ - Advies over de herziening van de Europese strategie duurzame ontwikkeling (2004a09n.doc);
- Advies over het Voorontwerp van het federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2004-2008 (2004a04n.doc);
- Advies over de thematische nota 'Leefmilieu' van de Directie-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS) (2002a24n.doc);
- Eerste advies in opvolging van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg (2002a22n.doc)
- Advies ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg (2002a06n.doc)

⁶ A. Panneels, R. Verheyen (voor- en ondervoorzitters); G. De Schutter, M. Fourny, J. Gilissen, V. Kochuyt, W. Trio, J. Turf (vertegenwoordigers van de milieu-organisaties); B. Bode, B. Gloire, G. Fremout, L. Langouche, J.-M. Swalens, B. Vanden Berghe (vertegenwoordigers van ontwikkelingsorganisaties); R. Renaerts, C. Rousseau (vertegenwoordiger van de consumentenorganisaties); J. Decrop, F. Maes, C. Rolin, D. Van Daele, (vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties), M. Carnol, J.-P. van Ypersele, H. Verschure, E. Zaccà (vertegenwoordigers van de wetenschappelijke wereld).

Onthouden zich: T. Rombouts, C. Gernay (voor- en ondervoorzitters).

⁷

[http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/a5458d1d1bbd713fc1256cc400389e94/\\$FILE/G0340229.pdf](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/a5458d1d1bbd713fc1256cc400389e94/$FILE/G0340229.pdf)

⁸ A. Nachtergaele, C. Ven, I. Chaput, M.-L. Semaille, P. Vanden Abeele, A. Deplae (vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties), H. De Buck, F. Schoonacker (vertegenwoordigers van de energie-producenten).

Onthouden zich: T. Rombouts, C. Gernay (voor- en ondervoorzitters).

Voorafgaand willen zij opmerken dat zij zich ten zeerste bewust zijn van het feit dat in een groot deel van de wereld, mensen geen toegang hebben tot drinkbaar water, maar dat dit in België zeker niet het geval is. De toegang en de kwaliteit van het water in België wordt gegarandeerd door een stevig wettelijk kader zowel op Europees als op Belgisch niveau en wordt duidelijk beschouwd als een beleidsprioriteit.

Het recht op water is bovendien reeds beschermd in de grondwet binnen art. 23, 2°: het recht op bescherming van de gezondheid en art. 4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu. Deze rechten zijn erop gericht te voorkomen dat de overheid de bestaande normen zou verzwakken.

De leden zijn er dan ook van overtuigd dat het inschrijven van het recht op water in de grondwet in België niet noodzakelijk is opdat de bevolking in de praktijk toegang heeft tot drinkbaar water, waar het uiteindelijk op aankomt. Deze leden kunnen zich zeker vinden in de doelstelling om de bevolking bewust te maken dat water voor iedereen een kostbaar goed is, maar zij zijn van oordeel dat er zeker andere, meer efficiënte manieren zijn om dit te doen.

Bijlage Aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 24 februari 2006

- De 4 voor- en ondervoorzitters:
T. Rombouts, C. Gernay, A. Panneels, R. Verheyen.
- De 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieu-bescherming:
V. Kochuyt (Birdlife Belgium), J. Gilissen (Inter-Environnement Bruxelles), G. De Schutter (World Wide Fund for Nature - Belgium), W. Trio (Greenpeace Belgium), J. Turf (Bond Beter Leefmilieu), M. Fourny (Inter-Environnement Wallonie).
- De 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelings-samenwerking:
B. Bode (Broederlijk Delen), G. Fremout (VODO B. Gloire (Oxfam-Solidarité), L. Langouche (Illes de Paix), J.-M. Swalens (ACODEV), B. Vanden Berghe (11.11.11).
- De 2 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen:
R. Renaerts (OIVO), C. Rousseau (CRIOC).
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties:
J. Decrop (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique), F. Maes (Algemeen Belgisch Vakverbond), C. Rolin (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique), D. Van Daele (Fédération Générale du Travail de Belgique)
- De 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties:
A. Nachtergaele (Federatie Voedingsindustrie), C. Ven (Fédération des Entreprises de Belgique), I. Chaput (Fédération des Industries Chimiques de Belgique), M.-L. Semaille (Fédération wallonne de l'agriculture), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers), A. Deplae (Union des Classes Moyennes).
- De 2 vertegenwoordiger van de energieproducenten:
H. De Buck (Electrabel), F. Schoonacker (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit-SPE).
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus:
M. Carnol (Université de Liège), J.-P. van Ypersele de Strihou (Université Catholique de Louvain), H. Verschure (KULeuven), E. Zaccāi (Université Libre de Bruxelles)

Totaal: 34 van de 38 stemgerechtigde leden

Opmerking: de namen van de personen die nog niet benoemd zijn als lid van de raad, staan cursief vermeld